

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

W. Janse, Loosdrecht

Een mens zijt gij en geen god

„Zeg tot de vorst van Tyrus: omdat uw hart hoogmoedig geworden is en gij zegt: ik ben een god, een godenwoning bewoon ik midden in de zee – terwijl gij een mens zijt en geen god: sterven zult gij, midden in de zee.” (Ezechiël 28 : 2, 8).

Mens en God, die twee vormen een fijne balans. Een *balans*: over de mens valt alleen te spreken in relatie tot God. Tot in zijn woordgebruik toe (adaam: uit rode aarde genomen; ènoosj: zwak) tekent de bijbel de mens als een wezen dat alles weg heeft van het pottenbakkersleem dat alleen bij de gratie van de pottenbakker bestaat. Een *fijne* balans: verbreking van het evenwicht is fataal. Het woord van de Doper „Hij moet wassen, ik moet minder worden” (beeld van de weegschaal) geldt ook omgekeerd: de mens die zelf wil wassen zal ervaren dat God minder wordt in zijn leven. God trekt zich terug voor wie opdringt en dan is de val groot.

De profetie en het klaaglied over de vorst van Tyrus vormen een waarschuwing om de balans niet te verbreken. Ik ben God, zei de vorst van Tyrus, Gods woning bewoon ik midden in de zee (St. Vert.). Toen God hem in de waan liet en zich terugtrok, zo vertelt Ezechiël 28, *woonde* hij midden in de zee, alleen niet langer tussen de goden maar tussen de vissen.

De zonde van het omhooggrijpen

Ezechiël troostte het volk in ballingschap daarmee. Tegenover Tyrus dat gejuicht had over Jeruzalems ondergang zou God zijn Naam in ere houden. Maar hij waarschuwde er ook mee. De zonde van Tyrus' koning was immers ook hun eigen zonde geweest. De zonde van die wijze, goochelme en daarom schatrijke koning lag niet op het financiële vlak maar op het fundamentele draagvlak van zijn

verhouding tot de Eigenaar en Gever van wijsheid en rijkdom. Niet zijn poen maar zijn pocherij erop was zijn vergrijp. Hoogmoed verraaft een mens als goddeloze. Hoogmoed is geen psychisch maar een religieus gebrek (Ps. 53). De profetie stelt opscheppeij over Gods gaven aan de kaak als de grensoverschrijdende zonde van de zelfvergoddelijking. Met zijn waan zelf zijn welvaart te hebben veiliggesteld zei de koning van Tyrus feitelijk: Ik ben God en ik woon overeenkomstig m'n standing: in het hart der zee (volgens oud-oosterse voorstelling: de onderwereld, domicilie der goden).

Waarmee de profeet de hoogmoed ontmantelde als blasfemie, als de oerzonde van het omhooggrijpen.

Vuur van binnenuit

Het is een bijbelse waarheid dat hij die God dood verklaart *ervaren* zal dat God „dood” is in zijn leven. Het is ook een bijbelse waarheid dat de malaise van die Godsverduistering een zelfgewilde malaise is. Een straf van God, maar meer nog een gevolg van de eigen grensoverschrijding. Het vuur ontstaat van binnenuit (vs. 18). Het rot zit van binnen. Op het moment dat de koning van Tyrus een greep deed naar het God-zijn ervoer hij dat hij adaam was en geen God, maar aarde, stof, dat als God er zijn handen vanaf trekt ook niet meer is dan stof, as op de grond (vs. 18).

Zondeval herhaald

Ezechiël 28 is een kopie van Genesis 3, de zondeval, maar dan gedateerd en gekonkretiseerd. Man en paard

Inhoud

- 257 Drs W. Janse,
Een mens zijt gij en geen god
- 258 Mr. dr. J. Meulink,
Evangelisch – Reformatorisch (1)
- 259 Ds G. van den Brink,
Pastorale Notities
- 260 Prof. D. Holwerda,
Enkele opmerkingen over het begrip „heerlijkheid” in het Nieuwe Testament (3)
- 262 P. C. van Wijk,
Terloops...

worden genoemd en dan komt de zonde grillig en dicht bij huis tevoorschijn. In een klaaglied vol paradijsherinneringen wordt de val van Tyrus' vorst verhaald. Volmaakt schoon, vol van wijsheid en met louter edelstenen bekleed verkeerde hij in de Hof van Eden. Als een cherub op de heilige godenberg bewaakte hij zijn rijkdommen. Onberispelijk was hij tot trots zijn hart vervulde. Op de paradijszonde volgde de paradijsstraf. De ene grensoverschrijding werd beloond met de andere: van de godenberg werd hij verbannen en op de aarde geworpen, stof tot stof, verdwenen voor altijd (vs. 19).

Wat is de mens? Adaam en geen God, vlees en geen geest, sterfelijk. Zelfvergoddelijking ontmenselijkt. Herstel van de goede balans tussen God en mens geeft ons het ware menszijn terug. Dat is een zegen, maar nog niet het heil zelf. Herstel van die balans geeft ons onze God terug. Tegenover de adaam is Hij de Onsterfelijke. Maar veel meer nog de God die gezegd heeft: God ben Ik en geen mens, heilig in uw midden, heilig in mijn *liefde* (Hosea 11 :). Dat is het evangelie waar ook Ezechiël 28 ons hebben wil.

Daarover D.V. de volgende keer.

Evangelisch-Reformatorisch (1)

Opkomst van de Evangelische Beweging

In de laatste jaren hoor je steeds meer spreken over „evangelisch” en dat in tegenstelling met „reformatorisch”. Soms ook in onderscheiding van „gereformeerd”. Het is een duidelijk feit, dat veel jongeren uit reformatorische kring zich in evangelische richting bewegen. Steeds meer worden we geconfronteerd met gereformeerden die overstappen naar een evangelische gemeente. De evangelischen groeien, mee ten koste van de reformatorischen. Dit zal dan ook de reden zijn, dat de voorjaarsconferentie voor Chr. Geref. ambtsdragers koos voor het thema: „Verarmt de geloofsbeweging in de reformatorische kerken?”

In De Wekker van 5 febr. schreef D. Koole ter inleiding van de conferentie een goed inleidend artikel. Hem was geschreven, dat het met het getuigenis van reformatorische/gereformeerde christenen niet zo best is gesteld.

De geloofsbeleving is verschaald. Steeds meer mensen ervaren het geloofsklimaat binnen de kerk als kil en statisch. Bij die anderen is meer ongedwongenheid blijmoedigheid en aanstekelijkheid, zo zegt men. De prediking in de kerk is zo weinig in staat heilige geestdrift te wekken. In veel kerken sleept het kerkelijk leven zich dood, grijs en vlak voort. De erediensten zijn kleurloos, omdat men elke zondag preken moet aanhoren waarvan de inhoud al voorspelbaar is.

Over de preek wordt weinig gesproken en als het nog gebeurt, beperkt het zich tot kritiek en een enkele keer tot lof op de prediker, waarbij men aan de eigenlijke boodschap voorbijgaat. Veel jongeren vinden het in de kerk geestelijk koud en verburgerlijkt en voelen niets van de warmte van een geloofservaring en geloofsbeleving. Zou het ook kunnen samenhangen met het feit, dat het element „toekomstverwachting” niet of nauwelijks meer aan de orde komt, zo vraagt Koole zich af.

Wat is evangelisch? Wat is reformatorisch? Wat is het verschil tussen beide? Het is niet zo gemakkelijk het verschil precies aan te geven.

Beide benamingen worden zelfs wel door elkaar gebruikt. Woorden zijn in beweging. Oorspronkelijk was er geen verschil. Evangelisch betekent letterlijk dat wat met het Evangelie overeenstemt. Zo verstaan is evangelisch hetzelfde als christelijk.

Reformatorisch wil zeggen, dat men opkomt voor de zelfgenoegzaamheid van de Schrift. De drie adagia van de reformatorischen zijn: door genade alleen, door geloof alleen, Christus alleen.

Al spoedig kwam de neiging op om van evangelisch een partijnaam te maken. Soms zelfs in afwijking van de oorspronkelijke betekenis. Zo noemde in de vorige eeuw de Groninger theologie zich evangelisch, terwijl ze vrijzinnig was. Ten onrechte heeft men zich de naam evangelisch aangemeten.

De term evangelisch heeft in meerdere landen een verschillende betekenis gekregen.

In Duitsland betekende evangelisch protestants, omdat Luther en de zijnen zich op het Evangelie beriepen.

In Engeland duidde men er een orthodoxe groepering mee aan, die dicht bij het Evangelie wilde leven. (Evangelicals).

In Nederland is het gebruik van het woord evangelisch nogal verwarrend. Zo spreken we van de Evangelische Omroep en van de Evangelische Hogeschool, maar beide zijn niet typisch evangelisch. In deze organisaties werken reformatorischen en evangelischen broederlijk samen. Wel is juist, dat bij de oprichting van de E.O. vooral mensen uit de evangelische hoek betrokken waren.

Daartegenover is de Reformatorische Politieke Federatie niet zuiver reformatorisch. Er werken ook evangelischen aan mee.

Een duidelijk evangelisch karakter droegen opwekkingen, die in Engeland opkwamen. Het begin van de Evangelical Movement is te vinden bij John en Charles Wesley en John Whitefield. Een groep, die in strikte vroomheid wilde leven en daarom de bijnaam „Methodisten” kreeg.

Onder hun prediking, ze preekten overal waar het maar mogelijk was, kwamen duizenden tot geloof. Ze legden veel nadruk op studie, gebed en schuldbelijdenis. Ook veel geestelijke liederen zijn van hen afkomstig. Uiteindelijk braken ze met de Church of England. Ook binnen deze kerk bleef echter een evangelische groepering bestaan. Deze bleef meer calvinistisch, terwijl de afgescheiden methodisten duidelijk Arminiaanse trekken vertoonden.

Later in 1846 sloten de evangelischen uit de Church of England en die uit de vrije kerken zich aan en stichtten de eerste „Evangelische Alliantie”.

In de 19e eeuw kwamen in de Ver. Staten opwekkingen voor, die een evangelisch stempel droegen. Daar onder waren Moody en Sankey, die ook in ons land bekend werden door hun liederen. Momenteel staat in Chicago nog het

ruim honderdjarige Moody Bijbel Instituut dat grote activiteit ontplooit.

Voor ons als gereformeerden zijn ze niet helemaal zuiver in de leer, want ze legden te zeer de nadruk op de vrijheid van de menselijke wil. De mensen, zo zei men, moeten overtuigd worden, zodat ze uit eigen vrije wil zich aan God overgeven. Ze moeten daarom tot een beslissing geroepen worden.

Deze gedachten komen we nu ook bij veel evangelische groepen in Nederland tegen. Te weinig klinkt door, dat het Gods verkiezende liefde was, die ons opzoekt. Wanneer wij kiezen voor Jezus is dat, omdat Hij eerst voor ons koos. Het „sola gratia” door genade alleen wordt niet steeds voldoende in het oog gehouden. Evenmin het woord van Paulus: „Want God is het die om zijn welbehagen zowel het willen als het werken in u werkt”. (Fil. 2: 13).

Tegenwoordig is de evangelische stroming in de Ver. Staten erg sterk. Men schat dat hun aantal boven de 40 miljoen ligt.

De evangelischen zijn echter nog meer verdeeld dan de gereformeerden. Je kunt nauwelijks spreken van de evangelischen. Daarvoor verschilt men onderling te veel. Een verschil dat nog geaccentueerd wordt door het feit dat iedereen zijn eigen kerktaal spreekt. Een feit, dat ons in gereformeerd Nederland ook niet onbekend is.

Wel kunnen we in de Ver. Staten en in navolging daarvan ook in ons land twee hoofdstromingen onderscheiden. Daar is aan de ene kant een fel fundamentalistische stroming die sterk het Amerikaanse cultuurpatroon verdedigt. Zij keren zich fel tegen abortus, ontwijking van het huwelijk, geweld op TV en zijn zeer pro-Israël. Deze richting heeft op dit moment de wind wat tegen, doordat uitgerekend drie zeer bekende tv-predikanten die bij deze richting behoren, zich op seksueel gebied misdragen hebben.

Hoezeer deze evangelischen geprezen moeten worden voor hun strijd voor de ethische waarden toch voel je je als gereformeerde bij hen niet thuis.

Al enkele jaren bezoek ik eind januari de Conventie van de Religious Broadcasters. Daar zijn altijd wel een paar duizend mensen uit de Amerikaanse omroepwereld aanwezig. Deze omroepstations, die meestal een evangelische signatuur dragen, vertegenwoordigen in de Ver. Staten een geweldige macht. De meeste omroepstations worden geleid door predikanten. Helaas

Stichting Emeritaatsvoorziening „S.E.V.”

De najaarsvergadering met de aangesloten kerken zal dit jaar worden gehouden op zaterdag 26 november in de Jeruzalemkerk te Utrecht, Troosterlaan 65. Aanvang 10.30 uur.

hebben velen van hen niet een normale opleiding gevolgd. Dikwijls staan ze ook buiten de officiële kerken. Deze evangelische predikers zijn vaak erg welbespraakt, maar hun prediking is naar onze opvatting wat te simpel.

Steeds weer de prediking: bekeer u tot de Here Jezus Christus. We noemden dat vroeger het evangelie op een stuivertje. Over het algemeen hebben deze evangelische predikers ook grote aandacht voor politieke en maatschappelijke problemen. Hun opvattingen zijn meestal erg conservatief en naar onze smaak ook wel eens te nationalistisch.

Eind januari beluisterde ik een van de leiders van deze richting in Washington, Pat Robertson, die ook candidaat was voor het presidentschap. Het was een akelig nationalistische toespraak, waarin de nadruk gelegd werd op het feit, dat de toekomst van de we-

reld van de Ver. Staten zou afhangen. Deze evangelische prediker staat ver van de reformatorische richting af. Gelukkig is deze fanatieke predikant, die ook gebedsgenezer is, bij de voorverkiezingen afgevallen.

Toch is de invloed van Robertson nog zeer groot. Met zijn tv-programms bereikt hij dagelijks 32 miljoen gezinnen. Deze Robertson, die opgeleid werd tot jurist, gaf op 26-jarige leeftijd zijn baan op en ging studeren aan een seminarium van de Pinkstergemeente te New York. Hij is eigenaar van de grootste Electronische Kerk van de Ver. Staten en zoals velen van deze predikanten is hij schatrijk.

Daar is aan de andere kant ook een meer gematigde stroming, die dichter bij ons staat. Deze legt grote nadruk op de noodzaak van een eigentijdse verantwoordelijke theologie. Door deze beweging zijn veel theologische scholen gesticht,

waardoor hun invloed sterk gegroeid is. Een van de bekendste leiders is Billy Graham.

Erkend moet worden dat beide evangelische richtingen een grote zendingsijver ten toon spreiden, waarbij ze druk gebruik maken van de media, in het bijzonder van de televisie.

Allen willen buigen voor het Woord van God, maar daar is meestal weinig dogmatische belijndheid. Ook het ontbreken van een belijdenis leidt er toe, dat er grote verscheidenheid is.

De duitse theoloog prof. Beyerhaus onderscheidde bij de evangelischen de volgende stromingen: 1. de fundamentalisten, die separatistisch zijn. 2. de confessionelen, die sterk afwijzend staan tegenover de moderne oecumenische beweging. 3. de pinksterbeweging en de charismatischen. 4. de new evangelicals van de elektronische kerk in de Ver. Staten. 5. de oecumenische evangelischen, die zich op de wereldraad oriënteren, al zijn ze het er vaak niet geheel mee eens. 6. de radicale evangelischen, die vooral nadruk leggen op de sociaal politieke betekenis van het evangelie.

Sommige evangelische groeperingen hebben duidelijk een sectarisch karakter door zich zo vast te bijten in een bepaalde lering, dat deze alles gaat beheersen. Verschillende Pinkstergroepen b.v. waar de Geestesdoop en het ontvangen van de gaven van de Geest een te grote nadruk krijgt. Zo ook de volwassendoop door onderdompeling. Inderdaad zijn sommige evangelische groepen onbetaalde rekeningen van de kerk. Wat kerken verwaarlozen, gaan zij verabsoluteren.

G. van den Brink, Veenendaal

Pastorale Notities

Zingen helpt!

Jongelui vragen: „Wat moeten we doen om met de Heilige Geest vervuld te worden?”

Mijn antwoord is: „Jullie moeten weer leren zingen!”
Paulus koppelt de Geest en zingen aan elkaar in Efese 5: „Wordt vervuld met de Geest... en zingt met elkaar...”

Oom Jan z'n vader was een ouderwetse kleermaker, die met z'n benen onder z'n achterwerk zat te naaien en te zingen: vandaar...!!!
Luther zong de Heilige Geest er in. Hij leerde de gemeente weer zingen. Gustaaf Adolf liet zijn soldaten zingen voor de slag. En koning Josafath plaatste het priesterkoor voorop toen hij tegen de Ammonieten moest vechten, 2 Kron. 20. De schipper, de zeeman en de huisvrouw van vroeger waren vaak vol van de Geest, want ze zongen. Iedereen weet dat ik geen nostalgische praatjes verkoop.

Vandaag trekt de huisvrouw met Hilversum 4 door alle kamers. Een portable voor de stratenmaker, een draagbare naast de behanger, muziek (nou ja!) uit elke tent, uit elk kotje op het strand. En straks zie je ze weer met wezenloze tronie voorbyschuiven, koptelefoon op hun hersens en blik op oneindig.
En we hebben CD's. Wij ook. Sinds heel kort. Ik ben nog nooit zo verrukt geweest van Bach's Wachet auf ruft uns die Stimme als nu. Dat is de hemel in mijn huiskamer. Maar hoe vreemd het ook klinkt: deze perfectie brengt armoede: we zingen niet meer, levend, godvruchtig, schreiend, zoekend, vechtend, juichend. Ik herinner me een mij onbekende meneer. Hij belde me op vrijdagmiddag: moest me spreken toen ik hem niet gebruiken kon vanwege de preek.

„Waarmee kan ik u helpen?” – „Maar u kunt mij niet helpen,

ik kan u helpen. Want u weet niet half hoe waar het is wat u deze week op een vergadering zei: zingen helpt!”
Toen kwam het verhaal van zijn afdwalingen, van het sterven van zijn lieve vrouw, het verongelukken van een fijne dochter, het sterven van een tweede kind, een vreselijk ongeluk over een derde. Hij zei: toen heb ik alle psalmen en liederen die ik van mijn vrouw geleerd heb tegen de keukenwanden gebruld. Ik heb geklaagd, gehuild, geroepen, geschreeuwd, in psalmregels. Het was een gigantisch gevecht. Maar de vrede is gekomen en er is geen mens gelukkiger dan ik. En later zeiden de collega's: „Ken je die man niet? Hij gaat in onze stad rond als een engel des lichts”.
Jonge mensen werden vervuld van de Geest op de autobaan, al zingend met de kinderen (en ze maakten geen ruzie!). Maar ook in de auto bedreigt ons de volmaaktheid: stereo per cassette of CD. Hoe goed dat er soms een onvolmaakte fruitmand is, die je leert mee te zingen.

Kennismakingsavond NGK-Eindhoven

Woon je sinds kort in de gemeente Eindhoven voor studie, werk of militaire dienst, of kom je hier binnenkort wonen? Dan willen wij je graag uitnodigen voor een eerste kennismakingsavond.

Op deze avond willen we (naast kennismaken) informatie uitwisselen en bespreken of we het komende seizoen iets gezamenlijks willen ondernemen (en zo ja, wát).

Je bent van harte welkom op dinsdagavond 6 september om 18.30 uur bij Rinske Postma. Voor eten wordt gezorgd.

Geef je even door of je komt? Ook als je niet kunt komen, maar hier wél komt wonen, vinden we het leuk als je ons je adres doorgeeft. Dan kunnen we een andere keer contact opnemen.

Enkele opmerkingen over het begrip „heerlijkheid” in het Nieuwe Testament (3)

8. Nu we in verband met het begrip „heerlijkheid” apart aandacht hebben geschonken aan het corresponderend bijvoeglijk naamwoord (en de vervanging daarvan door de tweede naamval „der heerlijkheid”) willen we ook nog afzonderlijk stilstaan bij het werkwoord „verheerlijken”.

Om te beginnen treft het ons, dat we voor „God verheerlijken”, dat wij – en niet ten onrechte – verstaan als „God prijzen” (b.v. Luc. 7, 16) ook wel vinden „aan God heerlijkheid geven” (Luc. 17, 18; „eer” NBG). Men voelt wel: er kan ten diepste geen sprake van zijn, dat wij, schepselen, God iets zouden geven *wat Hij nog niet bezit*. Men denke aan de wijze waarop Ps. 50, 10-12 spreekt over het offer. „Aan God heerlijkheid geven” (en ook het daarmee gelijk te stellen „God verheerlijken”) betekent dan ook veeleer „Gods heerlijkheid (zijn majesteit en macht) volmondig erkennen”. Heel duidelijk wordt dat b.v. in Rom. 1, 21: de mensen hebben God, hoewel zij Hem kenden, „niet als God verheerlijkt”, d.w.z. Hem niet in zijn *hoogheid erkend*. Dat blijkt ook uit een tekst als Hand. 12, 23, waar we lezen, dat een engel des Heeren Herodes sloeg, „omdat hij God niet de 'doxa' had gegeven”. Door zich de titel 'God' te laten aanleunen (v. 22) had hij *de unieke hoogheid van God miskend*. Als wij God verheerlijken, dan betekent dit, dat wij zijn majesteit, zijn macht en zijn luister, zoals die tot uitdrukking komen in zijn grote daden van schepping en verlossing (en ev. ook bestrafing), opmerken en daarvan in woord en daad getuigen, om zo ook anderen tot die erkenning te brengen.

T.a.v. enkele teksten uit het Johannes-evangelie die de verhouding tussen Vader en Zoon en die tussen Zoon en Geest raken, kan dit inzicht verhelderend werken. In Joh. 16, 13-15 zegt Jezus van den (pinkster)Geest: „Hij zal niet uit zichzelf spreken, maar alwat Hij hoort zal Hij spreken... Hij zal Mij *verheerlijken*, want Hij zal het uit het mijne nemen en het u verkondigen. Al wat de Vader heeft is het mijne; daarom zei

Ik: Hij neemt uit het mijne en zal het u verkondigen”. Dat betekent: De Geest zal (vanaf Pinksteren) den Zoon in *Diens koninklijke waardigheid erkennen*; Hij zal den Zoon eerbiedigen als zijn Zender en Diens opdrachten – „wat Hij (nl. van Mij) hoort” uitvoeren. De Geest neemt tegenover den Zoon straks dezelfde houding van 'gezondene' (dus ondergeschikte) aan die de Zoon tijdens zijn verblijf op aarde aannam tegenover den Vader: men vergelijk Joh. 7, 18, waar in dezelfde bewoordingen gesproken wordt over de verhouding Vader-Zoon als hier over de verhouding Zoon-Geest: „Wie uit zichzelf spreekt zoekt zijn eigen *eer*; maar wie de *eer* zoekt van zijn Zender, die is betrouwbaar...” (6) Als Jezus „de eer zoekt van zijn Zender (God)”, dan betekent dit: Hij is erop uit de *hoge majesteit en macht van God in het licht te stellen* en zo anderen tot erkenning daarvan te bewegen. Dat effect heeft zijn optreden ook metterdaad, vgl. b.v. Mt. 9, 8: na de genezing van den verlamde *door Jezus* „verheerlijken de scharen God, die een dergelijke macht aan de mensen had gegeven”. Jezus' leerlingen gaan in dit opzicht later in zijn sporen, vgl. Hand. 3, 12. (Vgl. ook Mt. 5, 16, en de tegenstelling met de houding die in 6, 2 wordt getekend. Men zie verder nog Gal. 1, 24 en 1 Petr. 4, 11.)

Intussen kan „verheerlijken” ook de betekenis hebben „met een hoge waardigheid bekleden”. Zo lezen we in Hebr. 5, 5, dat „Christus niet zichzelf met de waardigheid van als hogepriester op te treden heeft bekleed”, maar dat God Hem daartoe had uitgeroepen.

Dan krijgen we dus te maken – niet zoals daareven met het „verheerlijken” van een hogere (God de Vader) door een lagere (God de Zoon of een mens), maar met het verheerlijken van een lagere door een hogere.

Hier gaat het dus om een afgeleide, een door een hogere instantie verleende heerlijkheid. Terwijl God in en van zichzelf heerlijkheid heeft, is het schepsel, voorzover het heerlijkheid heeft, door Hem met heerlijkheid bekleed. Ps. 8 laat dat t.a.v. den mens duidelijk weten: „wat is de mens, dat Gij aan Hem denkt, en het mensenkind, dat Gij naar hem omziet? Toch hebt Gij hem bijna goddelijk gemaakt, en hem met *heer-*

lijkheid en luister gekroond. Gij doet hem heersen over de werken Uwer handen, alles hebt Gij onder zijn voeten gelegd” (vv 5-7). Men lette er op, dat het verlenen van heerlijkheid aan den mens behelst: het verlenen van *heersersmacht*. Dié heerlijkheid, door God aan den mens verleend, die weerspiegeling van de majesteit van den groten Koning der schepping in de majesteit van den onderkoning, drukt de bijbel ook wel uit met het woord „beeld (Gods)”; zo al aanstonds in Gen. 1, 27.

Nu, de verbinding van die twee („beeld” en „heerlijkheid”) komen we ook enkele malen in het NT tegen. Allereerst in 1 Cor. 11, 7, waar van den man gezegd wordt: „hij is het beeld en de heerlijkheid Gods”, d.w.z. hij *vertegenwoordigt op aarde God in Diens majesteit*. Aan dat feit ontleent hij zijn gezag en zijn aanzien. En zo is, vervolgt Paulus, de vrouw op haar beurt weer „de heerlijkheid van den man”. Wie iemands vrouw ontmoet zal haar dus met het respect behandelen dat hij haar man schuldig is.

„Heerlijkheid”, d.w.z. een hoge waardigheid, is n.l. overdraagbaar. Zo zegt de Heere tegen Mozes, dat hij Jozua als zijn opvolger moet aanwijzen. En dan beveelt Hij: „Stel hem voor den priester Eleazar en voor de gehele vergadering, en geef hem in hun tegenwoordigheid uw bevelen, en *leg op hem van uw heerlijkheid*, opdat de gehele vergadering der Israëlieten het hore” (Num. 27, 20).

De tweede verbinding van „heerlijkheid” met „beeld” vinden we in 2 Cor. 4, 4 (boven, onder 7, reeds aangehaald), waar sprake is van „het schijnsel... van het heerlijkheidsevan gelie van Christus, die het beeld van God is”. Hier zien we (vgl. boven, onder 4 en begin 5), hoe nauw de uitwendige kant („lichtglans”) en de inwendige zijde („ambtsmacht”) bij heerlijkheid aan elkaar verbonden zijn. Als dit evangelie gekenmerkt wordt als een evangelie van heerlijkheid, dan zullen we moeten denken aan de *glans* van deze boodschap. Dat valt op te maken uit het woord „schijnsel” en de term die in de NBG-vertaling door „ontwaren” is weergegeven; en vooral ook uit het feit, dat Paulus in het vorige hoofdstuk uitvoerig heeft stil gestaan bij het verschil tussen de lichtglans op Mozes' ge laas en de glans van het evangelie dat hij mag brengen. Maar als dan onmiddellijk volgt, dat het gaat om het evangelie van „Christus, *die het beeld van God is*”, dan beseffen we dat het in die glans toch gaat om uiterlijke tekenen van Christus' hoogheid en majesteit. In „evangelie der heerlijkheid” heeft heerlijkheid dezelfde diepte als in „Heer der heerlijkheid”.

Het zal u zijn opgevallen, dat hier in de uitdrukkingwijze een nog nauwere relatie tussen hoogwaardigheidsbekleder

Noot behorend aan het eind van de vorige aflevering van dit artikel.

5b) Gedachtig aan wat we boven (onder punt 5) vonden bij teksten als Jud. 24 zou men kunnen overwegen „tēs doxēs” als genetivus *subjectivus* (niet qualitatius dus) bij „epiphaneian” te nemen. Dan zou de vertaling kunnen luiden: „de verschijning van Zijne Majesteit, den groten God”.

6) Vgl. 5, 30.

en hoge waardigheid gelegd wordt dan we tot dusver tegenkwamen. Het heet in I Cor. 11, 7 en II Cor. 4, 4 nl. niet, dat de heerlijkheid van God *op* iemand („de man” of „Christus”) *gelegd wordt*, maar dat iemand de heerlijkheid van God *is*. (7) Daarmee komt de uitdrukkingwijze nog dichterbij die andere: de mens *is* het *beeld* Gods. Hetzelfde verschijnsel vinden we ook in II Cor. 8, 23, waarvan afgevaardigden van de gemeenten door Paulus gezegd wordt: „zij zijn... de heerlijkheid van Christus”. Zij vertegenwoordigen Christus: Diens majesteit straalt op hen af. En aan dat feit ontleen zij gezag en aanzien.

9. We willen tenslotte nog ingaan op een aantal plaatsen uit het Johannesevangelie. Johannes spreekt vrij veel over „heerlijkheid” en „verheerlijking”. Maar het is niet altijd aanstonds duidelijk, hoe die uitspraken bedoeld zijn. Met name doet zich een probleem voor t.a.v. Jezus’ heerlijkheid tijdens zijn leven hier op aarde. Enerzijds lezen we na het wonder in Kana, dat Jezus *daar zijn heerlijkheid heeft geopenbaard* (2,11), anderzijds wordt gezegd: „de Geest was er nog niet, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was” (7, 39). Hoe zit dat nu met Jezus’ heerlijkheid en verheerlijking?

We willen een poging doen daarin vanuit de Schrift wat klaarheid te brengen. Ik begin dan met Christus’ vraag aan den Vader in Joh. 17, 5: „Verheerlijk Gij Mij, Vader, bij Uzelf met de heerlijkheid die Ik bij U had, eer de wereld was”. M.a.w. „bekleed Mij met de (koninklijke) waardigheid die Ik voorheen bij U had”. Voor Hij naar de aarde kwam om zijn verlossingswerk te doen, was de Zoon in de hemel, bij den Vader („bij U”); toen deelde Hij de wereldheerschappij met zijn Vader. Maar Hij heeft vrijwillig tijdelijk afstand gedaan van de hemeltrone. Daarvan spreekt Paulus in Fil. 2. Hij was „de evenknie van God” (v. 6), maar heeft die positie niet uitgebuit. Integendeel: Hij heeft de goddelijke luister, de koningsmantel, afgelegd, en zich in een slavenplunje gestoken (v. 7). Maar na volbrachte arbeid vraagt Hij nu als loon op zijn werk op aarde: herstel in zijn oude koningswaardigheid. Hij verlangt nu opnieuw te zitten met zijn Vader op diens troon („bij Uzelf”).

En dat loon geeft de Vader Hem. Door „Hem uit de dood te doen verrijzen” (Hd. 3, 15) en in de hemel op te nemen (v. 21) heeft „de God van Abraham, Izak en Jakob, de God onzer vadersen, Zijn Knecht, Jezus, *verheerlijkt*” (v.

13). Pas in dié positie nu kan Hij beschikken over den Geest. Op de dag van de uitstorting van den Geest zegt Petrus: „Nu Hij (d.i. Jezus) dan door de rechterhand Gods verhoogd is en den Hem Beloofden Geest van den Vader ontvangen heeft, heeft Hij dit uitgestort, wat gij ziet en hoort” (Hd. 2, 33). Nu kan Hij voortaan optreden, niet langer als gezondene, maar als Zender; kan Hij met zijn apostelen (= gezondenen) doen, wat eertijds de Vader met Hem gedaan had. We horen Hem bidden:

„... dat zij allen één mogen zijn; dat, zoals Gij, Vader in Mij en Ik in U, zo ook zij in Ons mogen zijn, opdat de wereld gelove, dat Gij Mij gezonden hebt, en dat Ik de heerlijkheid, die Gij Mij gegeven had, hun heb gegeven...” (Joh. 17, 20-22)

En omdat dit gebed verhoord is, kan Petrus later zeggen (I 4, 14), dat „de Heerlijkheid, de Geest van God, (8) op ons rust”. Door den Geest van God op ons te leggen heeft Christus ons bekleed met een hoog ambt en met alle macht en waardigheid daaraan verbonden.

Omdat dit pas mogelijk wordt na Christus’ dood, opstanding en hemelvaart, kunnen wij begrijpen, dat Johannes zegt (7, 39): „de Geest was er nog niet, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was”, d.w.z. omdat Hij nog niet in zijn oude waardigheid hersteld was, omdat Hij nog niet weer de hemeltrone had beklommen.

Daarmee is echter niet gezegd, dat Jezus, toen Hij op aarde kwam, in ’t geheel geen heerlijkheid bezat. Hij had – integendeel – wel degelijk ambtsvolmacht, zeer ruime bevoegdheden, zeer grote macht zelfs, zoals o.a. daaruit kan blijken, dat de Vader Hem den Geest zonder mate verstrekte (Joh. 3, 34). Hij had „een heerlijkheid zoals alleen een enige zoon van zijn vader meekrijgt” (1, 14). Alleen het was geen *eigen* heerlijkheid, maar een Hem door den Vader verleende (vgl. 17, 22). Zijn *oorspronkelijke* luister en macht, die van *Zoon-aan-den-Vader-gelijk*, had Hij afgelegd: „Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: de Zoon kan niets doen van zichzelf; alleen maar als Hij het den Vader ziet doen” (5, 19). De Zoon heeft zich vrijwillig geheel ondergeschikt gemaakt aan, en afhankelijk gesteld van den Vader.

Nu, dié (niet eigen, maar verleende) heerlijkheid is aan het licht gekomen o.a. in Kana.

En voorzover de Zoon op aarde door mensen ‘verheerlijkt’ werd, was dat: een erkend worden in zijn hoge waar-

digheid van ‘door den Vader gezonde-*ne*’: „Ik ben in hen (d.i. in mijn leerlingen) *verheerlijkt*” zegt Jezus in Joh. 17, 10. Dat wil zeggen: „zij hebben in waarheid erkend, dat Ik van U (Vader) ben uitgegaan; en zij hebben geloofd, dat Gij Mij gezonden hebt” (v. 8).

Apart vraagt nog aandacht 13, 31.32: „Toen hij (d.i. Judas) heengegaan was, zei Jezus: Nu is de Zoon des mensen verheerlijkt, en God is in Hem verheerlijkt. Als God in Hem verheerlijkt is, zal God ook Hem in Zich verheerlijken, en Hem terstond verheerlijken”.

Jezus had in 10, 17.18 gezegd: „Hierom heeft Mij de Vader lief: omdat Ik mijn leven afleg om het weder te nemen. Niemand ontnemt het Mij, maar Ik leg het uit Mijzelf af. Ik heb macht het af te leggen en macht het weder te nemen; dit gebod heb Ik van mijn Vader ontvangen”. Niet alleen het hernemen, maar ook het afleggen van zijn leven is in zijn macht gegeven door den Vader.

Nu, dié macht, *zijn leven uit zichzelf af te leggen* (om het straks terug te nemen), heeft Jezus zojuist bewezen in zijn opdracht aan Judas: „Wat je in het schild voert (nl. Mij uitleveren voor terechtstelling), doe dat vlug!” (13, 27). Daarom kan Hij – tegelijk ook vooruitgrijpend op zijn opstanding; vgl. ook 14, 30, 16, 21 en Hd. 2, 24 – na deze opdracht zeggen: nu is mijn macht mijn majesteit aan het licht gekomen, nu is de Zoon des mensen *verheerlijkt* (vgl. ook 12, 23). Maar omdat Hij hiernee een gebod van zijn Vader opvolgt, kan Hij eraan toevoegen: „en God is in Hem (d.w.z. in wat Hij doet) *verheerlijkt*”.

Wij kunnen een vergelijking trekken tussen Jezus’ sterven en de ziekte waaraan Lazarus heenging. Jezus noemde die „in het belang van Gods heerlijkheid, opdat de Zoon van God erdoor verheerlijkt worde” (11, 4). Ook daar ging het om een sterven waarin de dood niet het laatste woord had („niet ten dode”), omdat er een opwekking op zou volgen, waarin Christus’ *macht over de dood* bleek, en Hij dus ‘verheerlijkt’ werd; maar waarin ten diepste *God die Hem deze macht verleende* werd ‘verheerlijkt’.

De Heere legt zelf trouwens dit verband, als Hij antwoordt op Jezus’ vraag in 12, 28: „Vader, verheerlijk uw naam!”. Dan antwoordt de Heere vanuit de hemel: „Ik heb mijn naam verheerlijkt (nl. in de opwekking van Lazarus) en zal hem nogmaals verheerlijken (t.w. in de opwekking van mijn Zoon)”.

Maar dan gaat Jezus aldus verder: „Maar als dan God in Hem (d.i. in zijn doen) verheerlijkt is, zal God ook Hem in zich (d.w.z. in wat God van zijn kant doet) verheerlijken, en wel meteen”. Aansluitend aan Christus’ zelfovergave

7) Enigszins vergelijkbaar is het, wanneer in het OT de ark, waarin Gods tegenwoordigheid om zo te zeggen zichtbaar wordt in I Sam. 4, 21, 22 (vgl. Ps. 26, 8) „de heerlijkheid” wordt genoemd, en in Ps. 78, 61 „zijn (d.i. Gods) sterkte” (vgl. Ps. 132, 8!) en „zijn sierraad”. Vgl. ook Ps. 63, 3. Eigenlijk is nl. *God zelf* Israëls „Heerlijkheid”, Ps. 106, 20 (vgl. Rom. 1, 23).

8) T.a.v. de uitleg van deze tekst lopen de opvattingen uiteen. Ik voor mij neem aan, dat „to tēs doxēs” een omschrijving is – zoals er in het latere Grieks meer voorkomen – van „hē doxa”, en dat de woorden „de Geest van God” als nadere verklaring van dat begrip ‘heerlijkheid’ zijn op te vatten.

in de dood en zijn opstanding uit de dood zal nl. God Hem ten hemel doen varen (vgl. wat volgt in v. 33: „waar Ik heenga, kunt gij nu niet komen”) en naast zich doen plaats nemen op zijn vroegere erzetel. M.a.w. God zal Hem verheerlijken, d.w.z. Hem met de waardigheid bekleden, waarom Hij straks in 17, 5 gaat vragen; ook daar – evenals hier – *in vervolg op de vaststelling: „Ik heb U verheerlijkt op de aarde door het werk te voleindigen dat Gij Mij te doen gegeven hebt”* (17, 4). „En wel meteen”: het besef dat de hemelvaart een *onmiddellijk* vervolg was van dood-en-opstanding, heeft Lucas er blijkbaar toe bewogen die te beschrijven als het slotgebeuren van de opstandingsdag (Luc. 24, 50 vlgg.).

P. C. van Wijk, Zaltbommel

Terloops . . .

Suzanna en de oudsten

In een prekenboek uit de late middeleeuwen wordt als volgt gewaarschuwd tegen onkuisheid: 'Lieve Kynt, wilste oncuusheit scuwen, so selste der vrouwengeselschap vlien'. Hier staat dus eigenlijk, dat je, als je kuis wilt blijven, de vrouwen uit de weg moet gaan. Als voorbeeld wordt dan aangehaald de bekende geschiedenis van Jozef, die de verleiding van de vrouw van Potifar weet te weerstaan. Niet alleen in geschriften, maar ook in schilderijen is deze geschiedenis meermalen afgebeeld. De christelijke kunst heeft nu eenmaal veel gebruik gemaakt van allerlei symbolen. In deze symbolen hebben gelukkig niet alleen onkuise vrouwen een plaats gekregen. Bekend is ook de geschiedenis van Suzanna, de kuis vrouw, die beloerd wordt door twee oudere mannen, die op een slimme manier toenadering zoeken. De geschiedenis van Suzanna wordt uitvoerig beschreven in het apocriefe deel van het boek Daniël. Suzanna was de vrouw van Jojakim en ze was zeer schoon en ze vreesde de Heer. Twee oudsten, die als rechters waren aangesteld, waren vaak in het huis van Jojakim en begluurden Suzanna als ze in de tuin wandelde. Terwijl ze zich baadde, deden de oudsten bepaalde voorstellen aan Suzanna, maar ze ging daar niet op in. De oudsten waren teleurgesteld en besloten Suzanna haar weigering betaald te zetten. Ze beschuldigden

Kerknieuws

Kontaktadressen:

Dhr. A. Odding, Sansovinostraat 22, Eindhoven, (040-431147).
Rinske Postma, Joh. v. Eindhovenstraat 37, Eindhoven (040-118889).

Ned. Geref. Kerk Almkerk/Werkendam

Het scribaat berust thans bij: G. J. Buikema, Poortweg 7, 5305 CS Zuidlichem, tel. 04187-3308.

Ned. Geref. Kerk van Aalten/Winterswijk

Ned. Geref. Kerk van Neede
De kerkeraad van Aalten/Winterswijk

de vrouw van overspel en ze werd voor de rechters gebracht. En dan is het Daniël, die op een heel aparte manier de onschuld van Suzanna weet te bewijzen. De schuld van de oudsten werd duidelijk en ze werden gedood. De man van Suzanna en haar ouders zijn natuurlijk blij en loven God, terwijl van Daniël wordt gezegd, dat hij groot werd temidden van het volk.

De geschiedenissen van Jozef en Suzanna waren voor de middeleeuwse kerkvaders buitengewoon geschikt om de seksuele onthouding aan de mensen aan te prijzen. Rond deze verhalen werden allerlei moralistische waarschuwingen verbonden. Suzanna is ook wel 'gebruikt' als beeld van de kerk, die door joden en heidenen wordt vervolgd. In een catacombe is in de vorige eeuw een schildering gevonden, waarop Suzanna staat afgebeeld in de gedaante van een lam tussen twee wolven.

In het museum te Zaltbommel is een hardplaat uit het jaar 1665, waarop we Suzanna zien met de oudsten. Om hen heen zien we een brede rand met in de toeg twee zwevende engelen, die een schildje vasthouden. Voor ons belangrijk is wat in het aanhangsel van het boek Daniël staat. Suzanna bad tot God en God hoorde haar stem. En God hoort niet alleen, maar bewerkt, dat Daniël tijdig kan ingrijpen.

De christelijke kunst heeft ons veel moois nagelaten. Maar in het kijken er naar zullen we moeten onderscheiden, niet alleen tussen mooi en lelijk, maar vooral tussen wat goed en verkeerd is weergegeven.

heeft in combinatie met de kerkeraad van Neede een beroep uitgebracht op kandidaat J. Winter te Rijswijk.

Programma voor l'Abri – Nederland 1 september 1988 – 1 januari 1989

I Ons huis in Utrecht staat iedere dag van maandag tot vrijdag open voor gasten en bezoekers van 10.00-18.00 uur, gezamenlijke maaltijd om 13.00 uur.

II Lezingen en films

a. Maandagavond om de veertien dagen om 20.00 uur in Utrecht, te beginnen op 12 september. Steeds onder leiding van Pieter van Kampen.

Hoe het geloof gestalte gekregen heeft in het leven van mensen in verschillende situaties en wat wij ermee kunnen!

Wat te doen...

12 sept. ...als iemand je lijkt te overvleugelen? Over Barnabas.

26 sept. ...als je geen al te positief zelfbeeld hebt? Over Timotheus.

3 okt. (1 week tussentijd dus!) ...als je moet lijden om je geloof? Polycarpus en Ignatius.

10 okt. ...als je rijk bent en toch niet gelukkig? Antonius (Eg. kluizenaar)

24 okt. ...als je eigenwijs bent, maar toch Gods wil zoekt? Basilius.

7 nov. ...als je vragen hebt over wie God is? Athanasius.

21 nov. ...als je een kolossaal intellect hebt en je afvraagt of je dan wel kunt geloven? Augustinus.

19 dec. ...als je je bewogen voelt met de hele schepping? Fr. v. Assisi.

U ziet, het gaat meestal over oude kerkgeschiedenis.

b. De dinsdagavonden om de veertien dagen lezingen door Wim Rietkerk, voor het eerst op 6 september. De dinsdagavonden daartussen worden onder leiding van Gottfrid van Eck 15 l'Abri films vertoond en besproken.

Lezingen:

6 sept. Hoofdproblemen in de jaren '90.

18 okt. Bijbels mensbeeld I. In alle wetenschappen, literatuur en kunst speelt onbewust een bepaald mensbeeld een rol. Vele voorbeelden worden gegeven en vergeleken met de bijbel.

1 nov. Bijbels mensbeeld II. De mens is een spookrijder. Herbezinning op: 'niet in staat tot enig goed en geneigd tot alle kwaad'.

15 nov. Bijbels mensbeeld III. Christus de nieuwe mens. Wat verandert er door Hem? Voorbereiding op weekend van 20 nov. (zie weekenden).

29 nov. Bijbels mensbeeld IV. Persoonlijkheidsgroei. Wat die remt en bevordert n.a.v. James Crabb.

12 dec. Bijbels mensbeeld V. Wat is volwassenheid? Is een christen meer of minder volwassen?

c. Iedere donderdagavond is er bijbel-

studie, wisselend onder leiding van Gottfrid van Eck en Wim Rietkerk. Als er engelstaligen zijn, is het in het engels.

III Week-ends Eck-en-Wiel

1. 23 - 25 september onder leiding van Pieter van Kampen.

Thema: *Alléén staan, maar ook alleen staan!*

Het gaat in dit weekend over relaties, vriendschap en ascese, eenzaamheid en ontsparing vooral voor mensen die niet getrouwd zijn.

Vrijdagavond 20.00 uur: Begin en welkom. Bijbelstudie van Gottfrid van Eck over 'eenzaamheid of alléén-zijn?'

Zaterdagmorgen 10.30: Iets uit de geschiedenis van monniken en kluizenaars. Lezing plus film. P. v. Kampen.

Zaterdagmiddag 15.00: Pieter van Kampen over het thema.

Over 'alleen verder gaan en verwerken van verdriet' zullen Janneke Gijmink en Edith Schouten een bijdrage leveren.

Zondagmorgen: Kerkdienst o.l.v. Henk Geertsema.

Zondagmiddag: Evaluatie en om 17.00 uur afsluiting.

2. 21 - 23 oktober onder leiding van Wim Rietkerk.

Thema: Wie schreef de Bijbel? Over bijbelkritiek. Schillebeecx en Labuschagne.

Vrijdagavond 20.00 uur: Welkom plus bijbelstudie: 'Wat is de hoofdinhoud van de Bijbel?'

Zaterdagmorgen 10.30: De betrouwbaarheid van de evangeliën. Spreken zij elkaar tegen? Spreker: drs. F. Gerkema.

Zaterdagmiddag 15.00: Bijbelkritiek. Wim Rietkerk.

Zaterdagavond: Discussie.

Afsluiting zondagmiddag na de lunch.

3. 18 - 20 november. Thema: Beelden van Christus. (Vraag programma aan in okt.) Op 27 oktober draait - als het doorgaat - voor het eerst de geruchtmakende film „The last temptation”. Wij bespreken dit weekend verschillende beelden van Christus uit verleden en heden, om uiteindelijk in de Schriften te leren of méér te leren hoe Hij was (Lukas 24: 27).

4. Ook dit jaar zijn wij gedurende de *Kerstdagen* geopend met minder studie en meer viering van het Evangelie van Christus' komst op aarde.

Van zaterdag 24 - maandag 26 december.

Details volgen in de volgende nieuwsbrief van december.

Uit breder kring

„Wordt ons kind gemangeld door de basisvorming?”

Over dit onderwerp wordt gesproken op

de regionale ontmoetingsdag, welke op *zaterdagmorgen 24 september a.s. te Zwolle* zal worden gehouden. Aanvang 10.00 uur v.m. Sprekers zullen zijn: de heer A. Korevaar, directeur chr. Basisschool te Barneveld en de heer drs J. Schipper, conrector van het Jac. Fruytier-college te Apeldoorn.

Plaats van samenkomst: Chr. Scholengemeenschap „Factor”, Dokterspad 2, Zwolle. Deze ligt tegenover het Sophiaziekenhuis.

Deze regionale bijeenkomst wordt georganiseerd door de volgende samenwerkende organisatie: Stichting „Bijbel en Onderwijs” (studiecentrum op Bijbelse grondslag), de V.C.O. (Vereniging van chr. onderwijsgeevenden in basis- en voortgezet onderwijs), de V.O.C.O. (Vereniging van bij het onderwijs betrokken christen-ouders) en het V.S. G.B. (Verband van scholen van gereformeerde belijdenis).

Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte

Kring Rotterdam

De kring voor Calvinistische Wijsbegeerte in Rotterdam hoopt in het seizoen 1988-1989 een cursus te organiseren met als titel: „Titaanse of christelijke wetenschap?” De cursus zal worden gegeven door Prof. dr. A. P. Bos, hoogleraar in de antieke en patristische wijsbegeerte aan de Vrije Universiteit. Hij hoopt in een viertal lezingen in te gaan op achtereenvolgens het grondmotief in de Griekse wijsbegeerte, de discussie over geloof en rede in de oudheid, de ideologie van de rationaliteit in deze tijd en de doorwerking van de antieke gnostiek in onder meer de antroposofie.

Het programma is als volgt:
donderdag 22 september 1988: „De mythe van Kronos en de Titanen”
dinsdag 25 oktober 1988: „Philo van Alexandrië en de kerkvaders”
donderdag 17 november 1988: „De ideologie van de rationaliteit in deze eeuw”
donderdag 19 januari 1988: „De antieke gnostiek en haar doorwerking in deze tijd”

Het is de bedoeling dat Prof. Bos het programma zoveel mogelijk zal invullen in overleg met de deelnemers.

De cursus richt zich vooral op studenten, maar ook op andere geïnteresseerden in de historische wortels van het niet-christelijke denken en de doorwerking daarvan in deze tijd.

De cursus zal worden gehouden in de Immanuelkerk, Berlagestraat 96 in Rotterdam - Alexanderpolder. De aanvang is 20.00 uur.

Geïnteresseerden kunnen zich voor meer informatie in verbinding stellen met J. H. A. van Dam, secretaris van de

KOLOFON

Redactie

Drs H. Algra
T. Hoekstra
Drs H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds K. Muller
Ds E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Tel.
03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min.
f25,- contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling):
f52,- per jaar of f28,- per half jaar. Voor
studenten f42,- per jaar. Buitenland f74,-
per jaar of f99,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

50 ct. per mm. Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist. Tel. 03404-22452. Post-
bus 244, 3700 AE Zeist.

kring (telefoon 01891-17443) of met de heer W. Genuit (tel. 078-151818). De kosten van de cursus bedragen f20,-. Men kan zich voor de cursus aanmelden door storting van dit bedrag op giro-rekening 49 55 768 t.n.v. T. P. Huizen te Rotterdam. Aanmelding is eventueel ook mogelijk aan het begin van de eerste avond.

De redactie ontving

Dr. P. H. R. van Houwelingen, *De tweede trompet*; de authenticiteit van de tweede brief van Petrus. Dissertatie. 318 blz., f40,-; uitg. J. H. Kok, Kampen.

M. J. Paul, *Het Archimedis Punt van de Pentateuchiek*. Een historisch en exegetisch onderzoek naar de verhouding van Deuteronomium en de reformatie van koning Josia (2 Kon. 22-23). Dissertatie. 391 blz., f55,-; uitg. Boekencentrum, 's-Gravenhage.

G. Brouwer, *Vaders en zonen*. Alpha- en Omegareeks. 24 blz., f3,75 (inkl. verzendkosten); te bestellen door overmaking op rekening 69.20.60.316 t.n.v. C. en E. J. Baardewijk, Wezep (giro-nummer van NMB: 83.45.86).

Beweging. Themanummer over Hedendaags alternatief denken. Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte, Postbus 368, 3500 AJ Utrecht.

Martie Dieperink, *De opmars van het Hindoeïsme*. 32 blz., f5,75; uitg. Stark, Oosterend. (voor f1,90 te bestellen bij werkgroep „geloof en occultisme”, Postbus 436, 3700 AK Zeist, tel. 03404-21057).

Dr. L. Floor, *Persoon en werk van de Heilige Geest*. Serie: Bij-tijds geloven. 118 blz., f19,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Pinchas Lapide/Carl Friedrich von Weizsäcker, *De zaligspreekingen*. Een geloofsgesprek. 85 blz., f14,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr. G. H. Cohen Stuart, *Tweestrijd*. Strijd tussen goed en kwaad bij Paulus en zijn tijdgenoten. 143 blz., f22,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr. J. Stolk (eindred.), *Gebroken wereld*. Zwakzinnigenzorg en de vraag naar euthanasie. 148 blz., f22,75; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Vrouw, wie ben je? Ds H. J. J. Feenstra e.a.: 134 blz., f10,-; uitgave van de Bond van Gereformeerde Meisjeverenigingen in Nederland, Grevenveld 28, 6852 HN Huissen.

Voor uw medeleven en deelneming na het plotseling overlijden van mijn lieve man, onze vader en opa

GERRIT VAN DER HEIJDEN

betuigen wij u onze oprechte dank. De belangstelling heeft ons goed gedaan en is ons tot grote steun geweest.

E. A. van der Heijden-Bouman
Kinderen en kleinkinderen

Vlaardingen, augustus 1988

Ik kan gaan slapen zonder zorgen,
want slapend kom ik bij U thuis.
Alleen bij U ben ik geborgen.
Gij doet mij rusten tot de morgen
en wonen in een veilig huis.
Psalm 4:3

God heeft thuis gehaald zijn moegestreden kind, onze
lieve, zorgzame en blijmoedige man, vader en opa

HERMANNUS HOLTRUST

op de leeftijd van 73 jaar.

Zwolle, G. Holtrust-Bomhof
Arnhem, Betty Holtrust
Apeldoorn, Annet Holtrust
Utrecht, Hermien Blok-Holtrust
Kornelis Blok
Henk-Jan, Herman, Geertine

27 augustus 1988
Anthonie Duyckstraat 10
8022 AZ Zwolle

De begrafenis heeft op 31 augustus plaats gevonden
op de begraafplaats Bergklooster te Zwolle.

Nationale Bijbel-Aktie voor België
Leiding: Ds L. J. Geluk, Rotterdam

1 BIJBEL voor BELGIË

Stort 20 gulden op postrek. 202511 ten
name van „De Kruisbanier”, Den Haag.

MOTTO:
Bijbel-België voor de evangelisatie.

● Plaats uw familieberichten in dit blad

Bij de aanvang van het dertiende studiejaar be-
legt het Bestuur van de Stichting **NEDERLANDS
GEREFORMEERD SEMINARIE** met de Sa-
menwerkende Kerken een samenkomst op vrij-
dag 16 september a.s. des avonds om half acht in
het kerkgebouw van de Nederlands Gerefor-
meerde Kerk te Schiedam, Westvest 30.

De bijeenkomst zal onder leiding staan van de
Voorzitter van het Bestuur van de Stichting, ds L.
W. G. Blokhuis, die spreken zal over **HET
WOORD VAN GOD IS NIET GEBONDEN** (2.Tim.
2:9).

Vervolgens zal ds F. van Deursen spreken over
**GODS VERBOND – ZIJN HEERLIJKHEID EN
ZIJN MISKENNING.**

De samenkomst wordt gesloten door ds J. van At-
ten, die voorgaan zal in gebed voor het werk van
het Seminarie en voor allen die daarbij betrok-
ken zijn.

Na afloop is er gelegenheid gemeenschappelijk
koffie te drinken. Alle belangstellenden zijn harte-
lijk welkom.

„Het recht om te wonen” in brochure-vorm verkrijgbaar

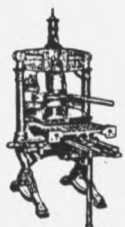
De causerie, die de heer C. Huizinga te Heerenveen op 28 maart 1987
tijdens de jaarvergadering van de persvereniging heeft uitgesproken,
is in brochure-vorm verschenen.

De brochure „Het recht om te wonen (over de identiteit en de toekomst
van onze kerken) kan worden verkregen door een bedrag, groot f5,-,
over te maken op postrekening 404945 t.n.v. de Gereformeerde
Persvereniging „Opbouw” te Leersum.

Voorts zijn bij de persvereniging nog in voorraad:

„Jeremia” bijbelstudie van Ds M. R. van de Berg f10,-
„Antroposofie” van drs P. J. van Kampen f3,50
De plaats van de vrouw in de gemeente van dr D. Holwerda, Ds
G. Janssen, Rev. Don. A. Codling en drs H. de Jong f4,50

BIJ GEBORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.

druckers sinds 1901

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

*Boeken, Periodieken en
Handelsdrukkerij*